

ΘΕΜΑ 13^ο
(ΞΕΝΟΦΩΝ, ΑΝΑΒΑΣΙΣ, IV,vi,10-13)

μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν εἶπεν· Ἐγὼ δ' οὕτω γινώσκω. εἰ μὲν ἀνάγκη ἐστὶ μάχεσθαι, τοῦτο δεῖ παρασκευάσασθαι, ὅπως ὡς κράτιστα μαχοῦμεθα· εἰ δὲ βουλόμεθα ὡς ῥᾶστα ὑπερβάλλειν, τοῦτό μοι δοκεῖ σκεπτέον εἶναι, ὅπως <ὡς> ἐλάχιστα μὲν τραύματα λάβωμεν, ὡς ἐλάχιστα δὲ σώματα ἀνδρῶν ἀποβάλωμεν. τὸ μὲν οὖν ὄρος

5 ἐστὶ τὸ ὀρώμενον πλέον ἢ ἐφ' ἐξήκοντα στάδια, ἄνδρες δ' οὐδαμοῦ φυλάττοντες ἡμᾶς φανεροί εἰσιν ἄλλ' ἢ κατ' αὐτὴν τὴν ὁδόν· πολὺ οὖν κρεῖττον τοῦ ἐρήμου ὄρους καὶ κλέψαι τι πειρᾶσθαι λαθόντας καὶ ἀρπάσαι φθάσαντας, εἰ δυναίμεθα, μᾶλλον ἢ πρὸς ἰσχυρὰ χωρία καὶ ἀνθρώπους παρεσκευασμένους μάχεσθαι. πολὺ γὰρ ῥᾶον ὄρθιον ἀμαχεῖ ἰέναι ἢ ὀμαλὲς ἔνθεν καὶ ἔνθεν πολεμίων ὄντων, καὶ νύκτωρ

10 ἀμαχεῖ μᾶλλον ἂν τὰ πρὸ ποδῶν ὀρώη τις ἢ μεθ' ἡμέραν μαχόμενος, καὶ ἡ τραχεῖα τοῖς ποσὶν ἀμαχεῖ ἰοῦσιν εὐμενεστέρα ἢ ἡ ὀμαλὴ τὰς κεφαλὰς βαλλομένοις. καὶ κλέψαι δ' οὐκ ἀδύνατόν μοι δοκεῖ εἶναι, ἐξὸν μὲν νυκτὸς ἰέναι, ὡς μὴ ὀρᾶσθαι, ἐξὸν δ' ἀπελθεῖν τοσοῦτον ὡς μὴ αἴσθησιν παρέχειν. δοκοῦμεν δ' ἂν μοι ταύτη προσποιούμενοι προσβάλλειν ἐρημοτέρῳ ἂν τῷ ὄρει χρῆσθαι·

ΣΧΟΛΙΑ

- 1 εἰ μὲν ἀνάγκη ἐστὶ μάχεσθαι:** υποθετική πρόταση με απόδοση την κύρια πρόταση που ακολουθεί και σηματοποιεί ένα ευθύ υποθετικό λόγο του 'πραγματικού'. Πρόκειται για προσωπική σύνταξη του ρ. με υποκείμενο το ουσιαστικό 'ἀνάγκη' και το απαρέμφατο ως επιρρ. συμπερασματικό.
- τοῦτο:** αντικείμενο στο απαρέμφατο που ακολουθεί. **παρασκευάσασθαι:** υποκείμενο στο απρόσωπο ρ. **ὅπως ὡς κράτιστα μαχοῦμεθα:** αναφορική επιρρηματική πρόταση του τρόπου, που όμως εδώ λειτουργεί ως πλάγια ερώτηση, επεξήγηση στο προηγούμενο 'τοῦτο'. **ὡς κράτιστα:** 'ὡς' με επιρρήματα υπερθετικού βαθμού επιτείνει την σημασία τους. **εἰ δὲ βουλόμεθα ὡς...:** ἴδια με την προηγούμενη.
- ὡς ῥᾶστα:** 'ὅσο γίνεται πιο εύκολα'. **ὑπερβάλλειν:** αντικείμενο στο 'βουλόμεθα'. 'ὑπερβάλλω' ἄλλοτε σημαίνει 'περισχύω - επικρατῶ' και ἄλλοτε 'περνῶ πάνω από...'. Εδώ επειδή βρίσκεσθε στην αρχή του κειμένου και δεν γνωρίζετε τι ακριβῶς εννοεῖ, μπορείτε να το αφήσετε για την ὥρα με την σημασία του 'επικρατῶ'. Όταν ὅμως θα προχωρήσετε την σύνταξη και την μετάφραση, θα δείτε ὅτι ὅλη η ομιλία του γίνεται για την 'ὑπέρβαση' ενός ὄρους που τους εἶναι ἐμπόδιο και γεμάτο ἐχθρούς, ὁπότε μπορείτε να ἐπιστρέψετε και να το τροποποιήσετε. Ἐτσι θα κάνετε πάντοτε, ὅταν δεν θα εἴσθε σίγουροι για μία ἐρμηνεῖα. **τοῦτό μοι δοκεῖ σκεπτέον εἶναι:** το 'δοκεῖ εἶναι ἀπρόσωπο με υποκείμενο την ἐπίσης ἀπρόσωπη ἐκφραση 'σκεπτέον εἶναι', η δεν ἔχει υποκείμενο οὔτε και ὡς ἀπαρέμφατο. Ἐχει μόνο ὡς ἀντικείμενό της την ἀντωνυμία 'τοῦτο'.

- ὅπως <ὡς> ἐλάχιστα μὲν τραύματα λάβωμεν...ἀποβάλωμεν:** δυο προτάσεις ὁμοίες με την προηγούμενη ως πλάγιες ερωτήσεις. Αξίζει ὅμως να προσέξετε πως αν και οι τρεις αυτές προτάσεις είναι συντακτικά ίδιες, εντούτοις ἔχουν διαφορετική ἐγκλίση στα ρήματά τους. Η πρόταση ‘ὅπως ὡς κράτιστα μαχοῦμεθα’ ἔχει οριστική μέλλοντα, διότι ως πλάγια ερώτηση διατυπώνεται πάνω σε κάτι σίγουρο και δεδομένο ὅτι θα ‘πολεμήσουν’, και η πλάγια ερώτηση διατυπώνεται πάνω στο ερώτημα ‘με ποιο τρόπο θα πολεμήσουμε ὅσο γίνεται πιο γενναία’. Αντιθέτως οι δυο ἐπόμενες εκφέρονται με υποτακτική ἀπορίας, διότι δεν είναι ούτε σίγουρο ούτε δεδομένο πως θα ‘τραυματιστούν’ ἢ ὅτι θα ‘χάσουν ἄνδρες’, γι’ αυτό και μεταφράζονται ως ‘με ποιο τρόπο να δεχθούμε ὅσο γίνεται λιγότερα τραύματα’ και ‘με ποιο τρόπο να χάσουμε ὅσο γίνεται λιγότερους ἄνδρες’.
- 5 τὸ δρώμενον:** ἐναρθρη μτχ. ως παράθεση στην προηγούμενη λ. ‘ὄρος’. **ἐφ’ ἐξήκοντα:** ‘πάνω ἀπὸ ἐξήντα’. **στάδια:** κατηγορούμ. στο ‘ἔστι’. **φυλάττοντες:** ἀναρθρη μτχ. συνημμένη, κατηγορηματική ἀπὸ το ‘φανερὸί εἰσι’.
- 6 ἡμᾶς:** ἀντικείμενο στην μτχ. **ἀλλ’ ἦ:** πρόκειται για μία ἐκφραση που ἀκολουθεῖ μετὰ ἀπὸ ἰσχυρές ἀρνήσεις, ὅπως αὐτὴ του ‘οὐδαμοῦ= *πουθενά*’, και δηλώνει ‘ἀντίθεση’ ἀνάμεσα σε ὅ,τι προηγείται και ὅ,τι ἀκολουθεῖ. **κρεῖττον:** ενν. ‘ἔστι’ ως ἀπρόσωπη ἐκφραση ‘*εἶναι πολὺ καλύτερο*’, λειτουργεῖ ως η ἀπόδοση της πιο κάτω ὑπόθεσης ‘εἰ δυναίμεθα’. **τοῦ ἐρήμου ὄρους:** η ἐναρθρη γενική συντάσσεται με την ἀντωνυμία ‘τι’ ως γενική διαιρετική. Το ἐνδιάμεσο ἐπίθετο εἶναι ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς.
- 7 κλέψαι...καὶ ἀρπάσαι:** ἀντικείμενα στο ἀπαρέμφατο ‘πειρᾶσθαι’. **τι:** ἀντικείμενο στα δυο αὐτὰ ἀπαρέμφατα. **πειρᾶσθαι:** ὑποκείμενο στην ἀπρόσωπη ἐκφραση. **λαθόντας...φθάσαντας:** δυο συνημμένες μτχ. ἐπιρρηματικές τροπικές, η πρώτη στο ‘κλέψαι’ και η δεύτερη στο ‘ἀρπάσαι’. Η αιτιατικές πτώσεις δικαιολογούνται, διότι οι μετχ. εἶναι συνημμ. στα ενν. ὑποκείμενα των τριῶν ἀπαρεμφάτων ‘ἡμᾶς’. **εἰ δυναίμεθα:** ὑποθετική πρόταση με ευκτική για την ‘ἀπλή σκέψη’ με ἀπόδοση την πιο πάνω ἀπρόσωπη ἐκφραση με οριστική. Ο συνδυασμὸς ‘εἰ+Εὐκτική’ με ἀπόδοση Οριστική, ἀντὶ για Δυνητική Ευκτική, οφείλεται στο γεγονός ὅτι ἐνῶ η ὑπόθεση θεωρεῖται ‘ἀπλή σκέψη’, η ἀπόδοση θεωρεῖται σίγουρη και δεδομένη (εἰ ῥαθυμῖα μᾶλλον ἢ πόνων μελέτη ...ἐθέλοιμεν κινδυνεύειν, περιγίγνεται ἡμῖν...Θουκ. 2,39).
- 8 μᾶλλον ἢ...μάχεσθαι:** δεύτερος ὅρος συγκρίσεως. Το ἀπαρέμφατο εἶναι κι αὐτὸ ὑποκ. στην ἀρχική ἀπρόσωπη ἐκφραση ‘κρεῖττον <ἂν εἶη>’. **ἀνθρώπους παρεσκευασμένους:** ενν. η πρόθεση ‘πρός’, και η μτχ. εἶναι ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς ‘*ἀπέναντι σε ἀνθρώπους που εἶναι προετοιμασμένοι*’.
- 9 ῥᾶον:** ενν. ‘ἔστι’, ‘=*εἶναι πολὺ ευκολότερο*’. **ὄρθιον:** πρόκειται για ἐπίθετο ‘ὄρθιος, -α, -ον’ το οποίο σημαίνει ‘*υψηλός, ἀνηφορικός*’. Ἐτσι ὅπως βρῖσκεται το ἐπίθετο μπορεῖ να εἶναι αιτιατική ἐνικὸς ἀρσενικοῦ γένους, ονομαστική ἢ αιτιατική ἐνικὸς του ουδετέρου. Την λύση στο πρόβλημα αὐτὸ την προσφέρει το ἐπίθετο ‘ὄμαλές’ το οποίο εἶναι ουδετέρου γένους. Στα τρία γένη του εἶναι ‘ὄμαλῆς, -ή, ἔς’. Οι ἐπιλογές του ἐπιθέτου αὐτοῦ εἶναι εἴτε η ονομαστική εἴτε η αιτιατική του ἐνικὸς. Ονομαστική ἀποκλείεται να εἶναι, διότι ἔχουμε ἀπρόσωπη ἐκφραση, συνεπὸς εἶναι αιτιατική. Επειδὴ τῶρα το ‘ὄμαλές’ ἐνώνεται με το ‘ὄρθιον’ με τον συγκριτικὸ ‘ἢ’, ο οποίος ἐνώνει ὁμοίωπτα, αὐτὸ σημαίνει ὅτι και το ‘ὄρθιον’ εἶναι αιτιατική ουδετέρου ἐνικὸς ἀριθμοῦ. Αὐτὸ που μένει να δούμε εἶναι ποιο ουσιαστικὸ κρύβεται πίσω ἀπὸ τα ἐπίθετα αὐτά, που σίγουρα ἐννοεῖται. Για να το βρεῖτε, πηγαίνετε στην προηγούμενη περίοδο και ἀναζητήστε ουσιαστικὸ ουδετέρου γένους. Θα βρεῖτε πως ὑπάρχει μόνον το ‘χωρία’ και συνεπὸς αὐτὸ εἶναι που βρῖσκεται πίσω ἀπὸ τα ἐπίθετα αὐτά. **πολεμίων ὄντων:** γενική ἀπόλυτη, ἐπιρρ. μτχ. χρονική. **νύκτωρ:** εἶναι ἐπίθετο και σημαίνει ‘*ο νυχτερινός, -ή, -ὸ*’. Πρόκειται για ἐπιρρηματικὸ κατηγορούμενο του χρόνου ‘*μέσα στην νύχτα*’.
- 10 ἀμαχεῖ:** ἐπίρρημα του τρόπου ‘*χωρὶς μάχη*’. **ἂν τὰ πρὸ ποδῶν ὀρώη τις:** το ρ. βρῖσκεται σε δυνητική ευκτική για το δυνατόν στο παρόν ἢ μέλλον με ὑποκ. το ‘τις’. Ἀντικείμενο του ρ. εἶναι το ‘τὰ πρὸ ποδῶν <όντα>’. **ἦ μεθ’ ἡμέραν μαχόμενος:** ‘*παρὰ με το να πολεμᾷ στην διάρκεια της ἡμέρας*’, η μτχ. εἶναι συνημμένη, ἐπιρρ. τροπική. **ἡ τραχεῖα:** το ἐπίθετο βρῖσκεται σε θηλυκὸ γένος ονομαστική ἐνικὸς, ὅμως

λείπει το ουσιαστικό στο οποίο αναφέρεται το επίθετο, καθώς δεν υπάρχει ουσιαστικό θηλυκού γένους μέχρι το τέλος της περιόδου. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να εννοηθεί από ό,τι υπάρχει προηγουμένως. Αν προχωρήσετε αντίστροφα, θα βρείτε πως όντως υπάρχει *ένα μόνο ουσιαστικό* θηλυκού γένους, και είναι το ‘τὴν ὁδόν’, το οποίο εννοείται εδώ ως υποκείμενο του ρ. σε ονομαστική πτώση, ‘καὶ ἡ τραχεῖα <ὁδός>’.

- 11 τοῖς ποσὶν ἄμαχεϊ ἰούσιν:** το άρθρο συντάσσεται με το ουσιαστικό ‘ποσὶν’ ως μία δοτική επιρρηματική του μέσου, και το ‘ἄμαχεϊ’ είναι επίρρημα του τρόπου. Η *μτχ.* που ακολουθεί είναι ἀναρθηρ, επιρρηματική, υποθετική. Είναι συνημμένη από την ενν. ἀόριστη αντωνυμία ‘τισί’, που συντάσσεται ως δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου ή της αναφοράς στο ρήμα που εννοείται ως ‘εὐμενεστέρα <έστι>’, ‘και η δύσκολη οδός για κάποιους, αν βαδίζουν με τα πόδια χωρίς να πολεμούν, είναι ευκολότερη’. **ἢ ἡ ὁμαλή:** ενν. ‘ὁδός’.
- τὰς κεφαλὰς:** αιτιατική επιρρηματική της αναφοράς στο ‘βαλλομένοις’, ‘βάλλομαι τὴν κεφαλὴν = χτυπιέμαι στο κεφάλι’. **βαλλομένοις:** ὅμοια με την *μτχ.* ‘ἰούσιν’.
- 12 κλέψαι δ’ οὐκ ἀδύνατόν μοι δοκεῖ εἶναι:** ρ. είναι το ἀπρόσωπο ‘δοκεῖ μοι’, υποκείμενό του είναι το ἐπίσης ἀπρόσωπο ‘οὐκ ἀδύνατον εἶναι’, και υποκείμενο του τελευταίου είναι το ἀπαρέμφοτο ‘κλέψαι’, ‘και μου φαίνεται ότι δεν είναι ἀδύνατον να κλέψουμε’. **ἐξὸν:** πρόκειται για την *μτχ.* ουδετέρου γένους του ‘ἔξεστι = επιτρέπεται, είναι δυνατόν’, η οποία λειτουργεί συντακτικά ως αιτιατική ἀπόλυτη, επιρρηματική, υποθετική. Είναι σε ἀπρόσωπη σύνταξη με υποκείμενό της το ἀπαρέμφοτο ‘ἶναι’. Η γενική ‘νυκτός’ είναι γενική επιρρηματική του χρόνου. **ὡς μὴ ὀρᾶσθαι:** συμπερασματική πρόταση με ἀπαρέμφοτο για να δηλωθεῖ το συμπέρασμα και ως ‘σκοπός’.
- 13 ἐξὸν δ’ ἀπελθεῖν:** ἴδια σύνταξη με την προηγούμενη. **τοσοῦτον:** αιτιατική επιρρ. του ποσού. **ὡς μὴ αἴσθησιν παρέχειν:** ἴδια σύνταξη με την προηγούμενη. **δοκοῦμεν:** προσωπική σύνταξη με υποκ. το ενν. ‘ἡμεῖς’ και με την δοτική ‘μοι’ ως δοτική προσωπική του κρίνοντος προσώπου, ‘εμεῖς φαίνομαστε σε ἐμένα’.
- ταύτη:** δοτική επιρρηματική του τόπου, ‘σ’ αυτό εδώ το σημεῖο’ συντασσόμενη με το ἀπαρέμφοτο ‘προσβάλλειν’. **προσποιοῦμενοι:** συνημμένη μετοχή από το υποκ. του ρήματος, υποθετική *μτχ.*
- 14 προσβάλλειν:** αντικείμενο στην *μτχ.* ‘αν προσποιοθούμε ότι κάνουμε ἐπίθεση σ’ αυτό το σημεῖο’. **ἐρημοτέρῳ ἂν τῷ ὄρει χρῆσθαι:** η ρηματική ἐκφραση ‘χρῶμαι τινὶ τι’ σημαίνει ‘ἔχω κάτι ως..’ ή ‘αντιμετωπίζω κάτι ως...’ με την δευτέρα δοτική να είναι το κατηγορούμενο της πρώτης, δηλ. κατηγορούμενο του αντικειμένου του ρ., ‘χρῶμαι τῷ ὄρει ἐρημοτέρῳ = βρίσκω / αντιμετωπίζω το βουνό πιο ἐρημο’. Το δυνητικό ‘ἂν’ ἀπαντᾷ δυο φορές για λόγους ἐμφασης και συντάσσεται με το ἀπαρέμφοτο ‘χρῆσθαι’ ως δυνητικό, αντικείμενο στο ρ. ‘δοκοῦμεν’, ἐιδικό.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Μετά από αυτόν ο Ξενοφών είπε: «Εγώ τουλάχιστον αυτήν την γνώμη έχω. Αν λοιπόν είναι ανάγκη να πολεμήσουμε, αυτό ακριβώς πρέπει να προετοιμάσουμε, δηλ. με ποιόν τρόπο θα πολεμήσουμε όσο γίνεται πιο επιτυχημένα. Αν πάλι θέλουμε να περάσουμε το ὄρος όσο γίνεται ευκολότερα, μου φαίνεται ότι αυτό ακριβώς πρέπει να σκεφτούμε, δηλ. με ποιόν τρόπο να δεχθούμε λιγότερα τραύματα, και με ποιόν

τρόπο να χάσουμε όσο γίνεται λιγότερους άνδρες. Το όρος λοιπόν αυτό που βλέπουμε, είναι πάνω από εξήντα στάδια, και άνδρες πουθενά δεν φαίνονται να παραμονεύουν εμάς, παρά μόνο σ' αυτόν εδώ τον δρόμο. Έτσι λοιπόν είναι καλύτερο σε κάποιο σημείου του όρους που είναι έρημο, να προσπαθήσουμε να κλέψουμε κάτι χωρίς να μας δουν, και να αρπάξουμε έχοντας προλάβει, αν μπορέσουμε, πιο πολύ παρά να πολεμάμε απέναντι σε ισχυρές περιοχές και ανθρώπους που είναι προετοιμασμένοι. Διότι είναι πιο εύκολο κάποιος να προχωρεί σε ένα έδαφος που είναι ανηφορικό χωρίς να πολεμά, παρά σε ένα επίπεδο ενώ και από την μία και την άλλη πλευρά να υπάρχουν εχθροί, και είναι δυνατόν κάποιος να βλέπει καλύτερα αυτά που βρίσκονται εμπρός στα πόδια του μέσα στην νύχτα χωρίς να πολεμά, παρά στην διάρκεια της ημέρας ενώ μάχεται, και ένας δύσκολος δρόμος είναι ευκολότερος για κάποιους αν προχωρούν με τα πόδια χωρίς να πολεμούν, παρά ένας ομαλός αν τους χτυπούν στα κεφάλια τους. Και μου φαίνεται ότι δεν είναι αδύνατον να κλέψουμε, αν είναι δυνατόν αφ' ενός να βαδίζουμε στην διάρκεια της νύχτας, ώστε να μη φαινόμαστε, κι αν αφ' ετέρου είναι δυνατόν να απομακρυνθούμε τόσο πολύ ώστε να μη γινόμαστε αντιληπτοί. Φαινόμαστε σε μένα ότι είναι δυνατόν να βρούμε το όρος αυτό πολύ πιο έρημο, αν δώσουμε την εντύπωση ότι κάνουμε επίθεση σ' αυτό εδώ το σημείο.